

İRAN'IN VEKÂLET SAVAŞLARI BAĞLAMINDA ORTADOĞU'DA GÜÇ DENGELERİ VE STRATEJİK YANSIMALAR

Balance of Power and Strategic Implications in The Middle East in the Context
of Iran's Proxy

Nematollah Aghabalaee FANİD*

Öz

Bu makale, İran İslam Cumhuriyeti'nin vekâlet savaşları stratejisinin Ortadoğu'daki güç dengeleri üzerindeki etkilerini incelemektedir. 1979 İslam Devrimi'nden sonra şekillenen dış politika, İran doğrudan askeri müdahaleler yerine Hizbullah, Hamas, Husiler ve Haşdi Şaabi gibi vekil aktörler aracılığıyla bölgesel nüfuzunu artırmayı hedeflemiştir. Araştırma, İran'ın bu gruplar üzerinden hem ideolojik söylemlerini yayma hem de jeopolitik çıkarlarını koruma çabalarını ele almaktadır. Çalışma, literatür taraması ve karşılaştırmalı vaka analizi yöntemleriyle yürütülmüş, Lübnan, Suriye, Irak ve Yemen'deki sahalar incelenmiştir. Bu bağlamda İran'ın mali, askeri ve siyasi destek mekanizmaları ile vekil güçlerin kapasite kazanımı değerlendirilmiştir. Bulgular, İran'ın vekil stratejisinin esnek ve çok boyutlu olduğunu göstermektedir. Hizbullah aracılığıyla İsrail'e karşı caydırıcılık sağlanmakta, Husiler üzerinden Kızıldeniz hattında stratejik denetim kurulmakta, Haşdi Şaabi Irak iç siyasetinde etki yaratmakta, Hamas ise Filistin meselesinde ideolojik meşruiyet sağlamaktadır. Bununla birlikte, ABD, İsrail, Suudi Arabistan ve Türkiye'nin tepkileri, stratejinin sürdürülebilirliğini zorlaştırmaktadır. Sonuç olarak, İran'ın vekâlet savaşları hem bölgesel güvenlik dengelelerini dönüştürmekte hem de uluslararası siyasette tartışmalara yol açmaktadır. Ancak ekonomik

ABSTRACT

This article examines the effects of the Islamic Republic of Iran's proxy war strategy on the balance of power in the Middle East. In its foreign policy shaped after the 1979 Islamic Revolution, Iran has aimed to increase its regional influence through proxy actors such as Hezbollah, Hamas, the Houthis, and Hashd al-Shaabi, rather than through direct military intervention. The study examines Iran's efforts to spread its ideological discourse and protect its geopolitical interests through these groups. The study was conducted using literature review and comparative case analysis methods, examining the fields in Lebanon, Syria, Iraq, and Yemen. In this context, Iran's financial, military, and political support mechanisms and the capacity gains of proxy forces were evaluated. The findings show that Iran's proxy strategy is flexible and multidimensional. Deterrence against Israel is provided through Hezbollah, strategic control over the Red Sea route is established through the Houthis, the Popular Mobilization Forces exert influence in Iraqi domestic politics, and Hamas provides ideological legitimacy in the Palestinian issue. However, the reactions of the US, Israel, Saudi Arabia, and Turkey are making it difficult to sustain this strategy. In conclusion, Iran's proxy wars are both transforming regional security balances and sparking debates in international

* Dr. Öğretim Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İİBP, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, nfanid@mehmetakif.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4846-5491

maliyetler, toplumsal huzursuzluklar ve yaptırımlar nedeniyle strateji giderek daha kırılgan bir görünüm arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: İran, Vekâlet Savaşları, Ortadoğu, Hizbullah, Husiler, Haşdi Şaabi, Hamas, Güç Dengesi

politics. However, due to economic costs, social unrest, and sanctions, the strategy is becoming increasingly fragile.

Keywords: Iran, Proxy Wars, Middle East, Hezbollah, Houthis, Hashd al-Shaabi, Hamas, Balance of Power.

1. GİRİŞ

Vekâlet güçleri ve buna esasen vekalet savaşları, özellikle Ortadoğu'daki ilişkiler, uluslararası pazarlardaki güç dengeleri ve ulusal güvenlik sorunlarıyla sıkı bir ilişki içerisinde. Bir devlet, doğrudan askeri çatışmaya girmeksizin, vekâlet güçleri aracılığıyla sahadaki etkisini artırmakta ve böylece stratejik hedeflerini gerçekleştirme olanağını korurken, doğrudan müdahalenin getireceği riskleri minimize etmektedir. (Öztürk, 2022, s.12). Bu duruma en çarpıcı örnek, Ortadoğu'daki vekâlet savaşlarıdır. Bu savaşlarda çatışan aktörler yalnızca devletlerle sınırlı olmayıp, devlet dışı silahlı gruplar ve iç savaş süreçleri de önemli rol oynamaktadır. Özellikle PKK/PYD gibi örgütler, çeşitli devletler tarafından sağlanan mali, lojistik ve askeri desteklerle hem güçlenmekte hem de stratejik ve ideolojik açıdan dönüşüm geçirmektedir. (Öztürk, 2022, s. 15, Kakışım, 2021, s. 34). Vekâlet savaşları bağlamında yapılan analizler, bu tür aktörlerin döngüsel olarak devlet desteklerinden yararlandığını ve bu desteğin, operasyonel kapasitelerini artırarak hedeflerini gerçekleştirmelerine imkân tanıdığını ortaya koymaktadır (Gök, 2021, s. 166). Bu destek, yalnızca aktörlerin çıkarlarını güvence altına almakla kalmayıp, aynı zamanda çatışmaların sürekliliğini sağlamış ve ilgili grubun bölgesel güçlenmesine yol açmıştır (Kakışım, 2021, s.2014)

Vekâlet savaşlarının yalnızca devletler tarafından yürütülmediği, aynı zamanda devlet dışı aktörler aracılığıyla da sürdürülmekte olduğu görülmektedir. Günümüzde bu savaşlar, devletlerin yanı sıra farklı yapı ve organizasyonlar tarafından da yürütülmekte, bu durum mevcut savaş yöntemlerinin ve vekâlet savaşı literatürünün daha kapsamlı şekilde ele alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır (Solmaz, 2023, s. 181) Ortadoğu'da vekâlet savaşlarının enerji üzerindeki etkileri de önemli bir araştırmada mevcuttur. Irak, Suriye ve Libya örneklerinde, görünen iç savaşların arka planında bölgesel kaynaklar üzerindeki kontrol mücadelesinin yattığı, bu bölgedeki savaşların enerji savaşları olarak da değerlendirilebileceği ortaya konulmuştur (Kakışım, 2021, s.25). Bu esnek, vekâlet savaşı kavramı, yalnızca askeri bir çerçeveye değil, aynı zamanda ekonomik çıkarların çatıştığı karmaşık bir durum olarak analiz edilmelidir. Örneğin, İran'ın mezhepsel olarak dağılmış yapısı ve bölgedeki

stratejik coğrafi konumları, vekâlet savaşlarının bu karmaşık yapısını açıkça gözler önüne sermektedir (Kazdal & Rakipoğlu, 2024, s.1). Vekâlet savaşları, özellikle İran İslam Cumhuriyeti'nin dış politika stratejileri bağlamında kritik bir kavram olarak öne çıkmaktadır. İran, bölgesel hegemonyasını pekiştirmek amacıyla vekâlet savaşlarını sistematik bir şekilde yürütmektedir. Bu kapsamda, ülkenin Suriye, Yemen ve Irak'taki çeşitli iç savaşlara müdahil olması, stratejinin somut tezahürlerini ortaya koymaktadır. Özellikle Suriye'deki çatışmalarda İran, Esad rejimini desteklemek amacıyla Şii milisleri sahaya sürmüştür; bu durum hem çatışmanın seyrini etkilemiş hem de İran'ın bölgesel nüfuzunu artırmıştır (Adısönmez vd., 2022, s. 87; Kaderli & İşyar, 2025, s. 102)

Vekâlet savaşlarının arka planında, İran ile Suudi Arabistan arasındaki mezhepsel rekabet önemli bir rol oynamaktadır. Arap Baharı sonrasında daha görünür hâle gelen bu rekabet, her iki ülkenin de destekledikleri gruplara sağladıkları yardımları artırmalarıyla daha da derinleşmiştir (Adısönmez vd., 2022: 91; Cohen & Hitman, 2021, s. 44). Örneğin, İran, Suriye'de Esad rejimini ayakta tutmak amacıyla çeşitli Şii milis gruplarına destek vermekte; bu durum yalnızca rejimin varlığını sürdürmesine katkı sağlamamakta, aynı zamanda bölgedeki güç dengeleri üzerinde belirleyici bir baskı oluşturmaktadır (Cohen & Hitman, 2021, s. 47; Mustofa, 2020, s. 133). Bu çerçevede İran'ın vekâlet savaşı stratejisi, oldukça karmaşık ve çok boyutlu bir nitelik arz etmektedir. Ayrıca, ABD'nin Ortadoğu'daki etkinliğinin yeniden şekillenmesi, İran'ın vekâlet savaşlarını daha cesur ve yaygın bir biçimde yürütmesine zemin hazırlamıştır (Jose & Fathun, 202, s. 58; Patricia vd., 2022: 76). İran hem sosyal hem de askeri açıdan zayıflayan rakiplerine karşı bu stratejiyi kullanarak ulusal çıkarlarını tahkim etmeye çalışmaktadır. Bununla birlikte, İran'ın vekâlet savaşları yalnızca askeri kazanımlarla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda mezhepsel etki alanını genişletme ve bölgesel yeniden inşa hedeflerini gerçekleştirme aracı olarak işlev görmektedir (Cohen & Hitman, 2021, s. 52; Tinas, 2020, s.119).

Sonuç olarak İran İslam Cumhuriyeti'nin vekâlet savaşlarına yaklaşması, bölgedeki siyasi dinamikler üzerinde derin etkiler yaratmaktadır. İran, bu tür çatışmalar aracılığıyla hem bölgesel hegemonya mücadelesini destekleyerek hem de geniş bir çoğalma etki alanı oluşturma çabasını sürdürmektedir. Bu durumda, uluslararası hastalıklarda vekâlet savaşlarının arttığı ve mevcutlarının daha da belirgin hale geldiği belirtiliyor.

2. İRAN'IN BÖLGESEL GÜÇ STRATEJİSİ VE İDEOLOJİK TEMELLERİ

İran'ın bölgesel güç stratejisi, yalnızca askeri bir yönelim değil, aynı zamanda ideolojik ve stratejik bir derinlik taşımaktadır. Hamas, Hizbullah ve Husiler gibi vekalet güçlerine sağlanan destek, Tahran'ın Orta Doğu'daki nüfuzunu artırma amacını taşıırken, aynı zamanda iç politikada yaşanan ideolojik dönüşümlerle de paralellik göstermektedir. Özellikle Mahsa Devrimi olarak bilinen “Kadın, Yaşam, Özgürlük” hareketi, İran toplumunda toplumsal cinsiyet eşitliği taleplerinin arttığını ve mevcut liderlik yapısına yönelik güvenin azaldığını göstermektedir (Azad, 2024, s. 45). Bu iç dinamikler, İran'ı dış politikada vekalet güçleri aracılığıyla bölgesel etkisini sürdürme stratejisini benimsemeye yönlendirmiştir. Hamas'a yıllık 350 milyon dolara kadar finansal destek sağlanmakta; Hizbullah'a ise yıllık 700 milyon dolara kadar yardım yapılmaktadır (N. Samia, 2023, s. 10-22). Husilere yönelik destek, balistik ve seyir füzeleri gibi gelişmiş silahların tedarikini içermektedir (CFR, 2024, s. 9). Bu vekalet güçlerine sağlanan destek, İran'ın ideolojik temelleriyle de örtüşmektedir. Hamas gibi gruplara sağlanan destek, Tahran'ın mezhebi kimliğini ve bölgesel vizyonunu yansıtarak, Ortadoğu'daki etkisini pekiştirmektedir (Azad, 2024, s. 47). Ancak, bu stratejinin sürdürülebilirliği, İran'ın iç ve dış politik dengelerine bağlı olarak sorgulanmaktadır (Azad, 2024, s. 50).

Sonuç olarak, İran'ın bölgesel güç stratejisi, ideolojik temelleri ve toplumsal dokusu arasındaki karmaşık ilişki, sadece iç politikayla değil, aynı zamanda bölgesel ilişkilerle de şekillenen çok katmanlı bir yapıda karşımıza çıkmaktadır. İran'ın mevcut durumu hem iç dinamiklerinin bir yansıması hem de bölgesel güç mücadelesinin bir parçası olarak okunmalıdır.

2. 1. İdeolojik Temeller

İran'ın ideolojik yapısı, 1979 İslam Devrimi sonrasında yalnızca iç siyasal düzeni biçimlendirmekle kalmamış, aynı zamanda dış politikada da belirleyici bir unsur haline gelmiştir. Devrim, Şii İslam'ın siyasal bir ideoloji olarak devletin merkezine yerleşmesini sağlamış ve bu ideoloji, “velayet-i fakih” doktrini çerçevesinde kurumsallaştırılmıştır. Roshandel (2024), İran'ın güvenlik stratejilerinde ve ulusal çıkarlarının tanımlanmasında bu ideolojik çerçevenin önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. İdeoloji, yalnızca rejimin iç bütünlüğünü korumak için değil, aynı zamanda bölgesel düzlemde nüfuz alanı yaratmak için de bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda İran, Şii kimliğini merkeze alan bir söylem geliştirerek özellikle Lübnan, Irak, Bahreyn ve Yemen gibi ülkelerdeki Şii toplulukları siyasi, ekonomik ve askeri yollarla des-

teklemeye çalışmaktadır. Böylece ideolojik temel, hem rejimin meşruiyetini pekiştiren bir iç politika enstrümanı, hem de İran'ın bölgesel güç projeksiyonunu mümkün kılan bir dış politika aracı olarak işlev görmektedir.

3. İRAN'IN BAŞLICA ÖNEMLİ VEKİL GÜÇLERİ

İran İslam Cumhuriyeti, Ortadoğu'da görevli vekil aktörler üzerinden geniş bir etki alanı oluşturmaktadır. Bu tür aktörler, İran'ın ideolojik ve oluşturma hedeflerini gerçekleştirmede önemli bir rol oynuyor. Bu yazıda, bu aktörlerin en önemlileri olan Hizbullah, Husiler, Haşdi Şaabi ve Hamas tek ele alınacak.

3.1. Esad Dönemi Suriye'si

Güç temellerinin silkelendiği alan Suriye'deki Kudüs Gücü hedeflerine yönelik hava saldırıları, İran'ın bu ülkeye yönelik askeri ve siyasi nüfuzunu ciddi biçimde sarsmıştır (Jafari, 2024:1). Ayrıca, Kudüs Ordusunun (Sepah-e Qods/سپاه قدس) bölgesel vekil gruplara verilen eğitim ve lojistik desteği sürdürdüğü bilinmektedir.

Esad rejiminin çöküşü, İran'ın "Direniş Eksenini" üzerindeki etkisini zayıflatmış ve Tahran'ın bölgesel nüfuzunu ciddi şekilde sınırlamıştır. Suriye, Hizbullah'a lojistik koridor sağlayan stratejik bir üs iken Esad'ın devrilmesi bu bağlantıyı koparmış, Hizbullah ve diğer vekil grupları izole etmiş ve İsrail ile bölgesel rakiplere avantaj kazandırmıştır. Esad sonrası dönemde HTŞ ve diğer yerel gruplar, İran'ın Suriye'deki nüfuz çabalarını zorlaştırmış ve ülkenin istikrarını karmaşık hâle getirmiştir. Artan uluslararası izolasyon ve Direniş Eksenini'nin (Mehvar-e Moqavemat/محور مقاومت) bozulması karşısında Tahran, nükleer programını hızlandırarak caydırıcılık ve diplomatik güç kazanmaya çalışmaktadır. Bu gelişmeler, İran için stratejik bir gerileme ve bölgesel güç dengesinin yeniden şekillendiği bir dönemin başlangıcını işaret etmektedir (A. Asraf Othman: 2025:1).

3.1. Hizbullah (Lübnan)

Lübnan merkezli bir milis grubu olarak, İran'ın en önemli vekil aktörü konumundadır. İran, Hizbullah'ı destekleyerek, bölgedeki Şii genişlemeyi ve Siyonist işgale karşı bir direniş sembolü haline getirmeyi sürdürüyor (Akbarzadeh, 2016:13). Hizbullah'ın başarılı askeri operasyonları ve sosyal hizmetleri, onu Lübnan'ın popüler hale getirirken, İran'ın yeniden inşa etmelerine de hizmet etmiştir. Hizbullah, özellikle Suriye iç savaşında, İran'ın askeri varlıklarında kritik bir rol oynamıştır (Yetim, 2018:8). Ayrıca İran, Hizbullah aracılığıyla Lübnan

üzerinden İsrail'e yönelik saldırılarda da bulunabilmekte, bu da İran'ın bölgesinde uygulanan vekâlet savaşı stratejisinin bir parçasıdır (Özdemir, 2024, s. 228). Hizbullah, İranlı din adamlarının dini kurumları içinde ifade ettikleri İslamcı doktrinleri ilerletmeye kendini adadı. İran İslam Cumhuriyeti, IRGC-QF aracılığıyla yıllık 700 milyon dolarlık destek ve askeri eğitim sağlıyor (Özdemir, 2024, s. 228); IDF Editör Ekibi, 2018, s. 15). 1985 yılında yaptığı konuşmada, IRGC komutanı Lübnanlı Müslüman Şiilerin kendilerini İran İslam Devrimi'nin torunları olarak gördüklerini belirterek, devrimci modeli kopyalayacaklarına söz verdi (A. Samad, E. Naz, 2025:3). Lübnan'da ilk kez Hizbullah, geçmişte silahsızlanma tartışmalarına karşı direncine rağmen, taktiksel bir geri adım atarak “ulusal savunma stratejisi” üzerinde uzlaşma fikrine olumlu yaklaşmıştır. Bu tavır, birçok gözlemci tarafından olası bir silahsızlanmanın zımnen kabulü olarak yorumlansa da İran'ın hızlı tepkisi ve Hizbullah'ın eski pozisyonuna dönüşü, ne Tahran'ın nüfuzunu bırakmaya ne de Hizbullah'ın yarı-devlet işlevine son vermeye hazır olduğunu ortaya koymuştur. İran, Lübnan Hizbullahı'nın silahsızlandırılmasına açıkça karşı çıkmaktadır. İran liderinin kıdemli danışmanı Ali Ekber Velayeti'nin bu konudaki sert açıklamaları Lübnan hükümeti tarafından “kabul edilemez” olarak nitelendirilmiş ve “içişlerine doğrudan müdahale” şeklinde değerlendirilmiştir. Tepkilerin ardından İranlı yetkililer söylemlerini yumuşatmış, kararın Lübnan'ın iç meselesi olduğunu vurgulamış ve yalnızca “direniş” hareketine siyasi ve manevi destek verdiklerini ifade etmiştir.

Hizbullah'ın silahsızlanmaya yanaşmaması ve Lübnan ile Irak'taki silahlı gruplar üzerindeki baskıların artması, İran İslam Cumhuriyeti'nin bölgedeki vekil güçlerinin geleceğini belirsizlik içine sürüklemektedir. Bu durum, Tahran'ın askeri kollarını koruma konusundaki ısrarını sürdürüp sürdürmeyeceği sorusunu gündeme taşımaktadır. Güvenlik çalışmaları uzmanı Şahin Modarrese (2023) göre İran, son haftalarda “taktiksel uyum” politikası gütmektedir. Lübnan'da ABD destekli silahsızlanma planının benimsenmesi, eski statükonun korunma maliyetini artırmış ve Tahran ile Hizbullah'ı risk yönetimi çerçevesinde müzakere ve aşamalı süreçlere yöneltmiştir. Irak'ta ise Haşdi Şaabi üzerinde disiplin uygulanması ve komutan değişiklikleri, İran'ın etkisini korurken esneklik ile caydırıcı baskı arasında gidip geldiğini göstermektedir. Modarres, Lübnan'da “sert direniş” kapasitesinin sınırlanarak siyasi pazarlıklara kaydığını; Irak'ta ise Haşdi Şaabi'nin resmi yapı ve toplumsal taban desteği sayesinde daha yüksek direnç kapasitesine sahip olduğunu, fakat bunun hukuki ve idari maliyetleri beraberinde getirdiğini vurgulamaktadır (Modarres, 2023:45).

3.2. Husiler

Yemen merkezli Husi hareketi, Zeydi Şii topluluğunu savunmak amacıyla ortaya çıkmış ve bugün “Ansar Allah” adıyla faaliyet göstermektedir. 1990’larda Hüseyin el-Husi tarafından kurulan grup, halen Abdülmelik el-Husi liderliğinde olup başkent Sana ve Yemen’in kuzeybatısında geniş bir bölgeyi kontrol etmektedir. İran’ın sağladığı askeri, mali ve siyasi destek Husilerin güçlenmesini sağlarken, İran da Babü’l-Mendeb, Aden Körfezi ve Kızıldeniz gibi stratejik bölgelerde nüfuz elde etmektedir. Ancak İran’ın Husiler üzerindeki doğrudan kontrolü belirsizdir (A. Samad, E. Naz, 2025, s. 4)

2014 yılında Yemen’i devralarak güç kazanan Husiler, İran’ın bölgesel bölünmesini artırmak için desteklenmektedir (Pulat vd., 2020, s. 116) . Husilerin, Suudi Arabistan ile olan savaşı, Yemen’in sınırları içindeki bölgeleri kontrol etmek ve İran’ın karşılaşmasını yaymak amacıyla sürdürülmektedir. Bu durum, yüzyıllardır süregelen mezhepsel çatışmaların bir olarak değerlendirilmesi mümkündür (Pulat ve diğerleri, 2020, s. 136). Husiler, yedi Ekim 2023’te Hamas’ın İsrail’e saldırısının ardından Hamas’a destek amacıyla İsrail’e giden veya İsrail’den çıkan gemileri hedef alacaklarını ilan etmiş, kısa sürede saldırılarının kapsamını İsrail’le bağlantılı ya da geçmişte İsrail limanlarına uğramış gemilerin yanı sıra ABD ve Birleşik Krallık’la ilişkili gemilere de genişletmiştir. Bu süreçte Kızıldeniz ve Aden Körfezi’nde 130’dan fazla İHA ve füze saldırısı gerçekleştirmişlerdir (I. Rouydad, 2025, s. 1). Aksa Tufanı Operasyonu’nun ardından İran İslam Cumhuriyeti, bölgenin farklı noktalarında savaşın ateşini körükleyerek Amerika Birleşik Devletleri’ne açık mesajlar göndermeye karar verdi. Bu bağlamda Yemen merkezli Husi hareketi, İran’ın bölgedeki vekil güçlerinden biri olarak devreye girmiş; İsrail’e veya İsrail bağlantılı gemilere yönelik saldırılarla Tahran’ın Hamas’ın başlattığı savaşı genişletme kapasitesine sahip olduğunu göstermeye hizmet etmiştir (Ereli, 2024, s. 121; BBC, 2023, s. 1) ABD’ye, Gazze savaşının tüm bölgeye yayılmasını önlemek için İran ile anlaşma yapması gerektiği mesajı verilmiş oldu (Ereli, 2024, s. 120).

3.3. Haşdi Şaabi (Irak)

Irak’taki Haşdi Şaabi, İran tarafından öldürülen milis gruplardan oluşmaktadır. Bu grup, IŞİD tehdidi sırasında Irak’ta destek olmak amacıyla kuruldu. İran, Haşdi Şaabi’yi bir araç olarak kullanarak Irak’taki genişlemeyi genişletme ve bölgede ulaşılabilir durumda önemli bir aktör haline geliyor (Yetim, 2018, s. 194). Haşdi Şaabi’nin, Irak’taki siyasi partilerde etkili olması, İran’ın bu grup olan desteğinin ne denli önemli olduğu ortaya çıktı. Ayrıca Haşdi Şaabi, Sünni kesimle olan voltajı

artırarak, İran'ın ideolojik ve depolanabildiği hizmet vermektedir (Özdemir, 2024, s. 164)

İran, 1979 Devrimi'nden bu yana Ortadoğu'da vekil gruplar ve müttefik ağları kurarak "Direniş Eksenini"ni Yemen, Irak, Lübnan ve Suriye'de güçlendirmiş, İsrail ve ABD karşıtı bir pozisyon almıştır; ancak geçen yılki gelişmeler bölgesel dengeleri bozmuş, İran bu başkentlerden ikisi üzerindeki kontrolünü büyük ölçüde kaybetmiş, İsrail'in Lübnan savaşı Hizbullah'ı zayıflatmış ve Türkiye destekli Sünni güçler Şam'ı Beşar Esad rejiminden almış, bu durum İran'ın domino taşlarından bir diğeri de düşmesinden endişe duymasına yol açmıştır. Irak, bu durum için en olası seçenektir. Yemen'de ve hatta İran içinde güvenlik güçleri, durumu kontrol altında tutacak kadar baskıcıdır; ancak İran'ın Irak'taki paralı askerleri endişelidir. İran destekli Iraklı milisler 2024'te defalarca Amerikan güçlerine ve İsrail hedeflerine saldırdı ve aynı yılın Mart ayında bir drone saldırısında üç Amerikalı asker hayatını kaybetti. Ancak görünüme göre bu gruplar yönlerini değiştirmiştir; çünkü Aralık ayı başından bu yana hiçbir saldırı gerçekleştirmediler; bu durum, Washington'un dikkatini çekmekten çekindiklerinin bir göstergesidir. (Euronews, 2025, s. 1)

Irak'ta Başbakan Muhammed Şiya es-Sudani hükümeti, ordu ve güvenlik kurumlarının desteğiyle İran yanlısı milis gruplara karşı daha önce görülmemiş bir tavır almıştır. Özellikle, Bağdat'taki bir devlet ofisine yapılan saldırı sonrası, İçişleri Bakanlığı doğrudan saldırıyı kınamış ve Haşdi Şaabi'ye bağlı Kataib Hizbullah'ın 45. ve 46. Tugay mensuplarını saldırının failleri olarak işaret etmiştir. Lübnan'daki gibi Irak hükümeti de silah tekelinin devletin elinde olması gerektiğini vurgulamaktadır.

3.4. Hamas

Hamas, Gazze Şeridi'nde etkin bir şekilde bulunan bir diğer vekil aktördür. İran, Hamas'ı Siyonistlere karşı direnişin bir parçası olarak destekledi. İslami Cihad gibi gruplarla olan işbirliği, İran'ın Filistin davalarının üzerinde çalışmakta ve bu durumu bölgede bulunmakta bir avantaj olarak değerlendirmektedir (Yetim, 2018, s. 184). Hamas'ın, Mısır ve Suudi Arabistan ile olan gerilimleri, İran'ın bu grup üzerindeki kontrolü ve gelişiminin arttırılmasını sağladığını göstermektedir.

Hamas çöküşü, İran İslam Cumhuriyeti açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. İran, Hamas'a mali ve askeri destek sağlayarak bölgesel nüfuzunu arttırmayı amaçlamış, ancak bu strateji beklenen etkiyi yaratmamıştır. Hamas'ın darbe girişimleri ve şiddet politikaları Filistin'de ulusal birliği zayıflatmış, toplumsal ayrış-

mayı derinleştirmiştir. Bu durum, İran'ın "direniş" söylemini güçlendirmek yerine uluslararası alanda eleştirilere yol açmış ve rejimin stratejik konumunu sarsmıştır. Sonuçta Hamas'ın başarısızlığı hem Filistin siyasetinde hem de İran'ın bölgesel politikalarında belirleyici bir kırılma yaratmıştır. Hamas'ın İsrail'e yönelik saldırıları sonrasında, örgütün finansman kaynakları uluslararası kamuoyunda yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Batılı ve bazı Arap ülkeleri tarafından "terör örgütü" olarak sınıflandırılan Hamas'ın mali ilişkileri büyük ölçüde gizlilik içinde yürütülmekte olup, mevcut bilgiler çoğunlukla güvenlik kaynaklarının tahminlerine dayanmaktadır (Shariatmadari, 2012, s. 3). Katar, Hamas'ın ikinci finansal destekçisi olarak öne çıksa da asıl odak İran üzerindedir; zira İran ve Hamas yetkilileri, finansal destek konusunda açık ifadelerde bulunmaktan çekinmemektedir. Hamaney (2012), cuma hutbesinde İsrail karşıtı mücadelelerde her halk ve grupla dayanışma içinde olduklarını ve destek verdiklerini açıkça ifade etmiştir. Sonuç olarak, İran İslam Cumhuriyeti, Hizbullah, Husiler, Haşdi Şaabi ve Hamas gibi farklı vekil aktörler Ortadoğu'da piyasaya sürülmeye başlıyorlar. Bu aktörler, yalnızca İran'ın ideolojik yapısına sahip değil, aynı zamanda askeri olarak da entegre edilmiş, İran'ın bölgedeki etkisinin artması, bu vekilin varlığı ve hizmetleri ile doğrudan yaygınlığı.

4. BÖLGESEL DENGELER VE ULUSLARARASI TEPKİLER:

İran'ın Ortadoğu'daki saha operasyonları, bölgesel güç dengesini doğrudan etkilemekte ve Suudi Arabistan, İsrail, ABD ile diğer bölgesel ve küresel aktörler arasındaki stratejik rekabeti yeniden tanımlamaktadır (Katz, 2021, s. 226) dır. Başka bir ifadeyle, İran doğrudan herhangi bir savaşa girmeden, bu güçler üzerinden nüfuzunu artırıyor. Bu sayede doğrudan çatışmadan kaçınarak nüfuz alanını genişletmesini sağlamaktadır (Wehrey, 2018, s. 10). Bu operasyonlar, İran'ın vekil güçler aracılığıyla asimetrik bir güç kullanımı stratejisi izlemesini mümkün kılmaktadır. Öte yandan, İran'ın bu stratejik hamleleri hem bölgesel ittifakları hem de uluslararası diplomatik ve güvenlik politikalarını şekillendirmekte, aktörler arasında sürekli bir denge arayışına yol açmaktadır (Gause, 2015, s. 217)

4. 1. İran'ın Vekil Güç Stratejisi: Türkiye'nin Güvenlik Algısı

Türkiye, İran İslam Cumhuriyeti'nin Suriye, Irak ve Yemen'deki vekil güç stratejilerini yakından izlemekte ve bu durumu kendi güvenliği açısından ciddi bir tehdit olarak değerlendirmektedir. Özellikle Suriye iç savaşında İran'ın vekil güçlerinin yayılması, Türkiye'nin güney sınırlarında tehdit algısını artırmış ve bu durum, Türkiye'nin bölgesel politikalarını yeniden şekillendirmesine neden olmuştur (Ahmadzade, 2024, s. 137). Türkiye, bu tehdide karşı Irak ve Suriye'de askeri varlığını

güçlendirmiş ve sınır güvenliğini artırmak için çeşitli operasyonlar gerçekleştirmiştir. Ayrıca Türkiye, NATO ve diğer uluslararası ittifaklarla iş birliğini geliştirerek, İran'ın vekil güçlerinin dayanıklılığını azaltmaya yönelik stratejiler geliştirmektedir. Türkiye'nin istihbarat kapasitelerini artırması ve sınır ötesi operasyonlarını koordine etmesi, İran'ın vekil güçlerine karşı savunma mekanizması olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, Türkiye'nin bölgesel dengeyi koruma ve ulusal çıkarlarını güvence altına alma çabalarının bir parçasıdır.

İran'ın vekil güç faaliyetleri, Türkiye'nin jeopolitik kararlarını doğrudan etkilerken, ABD ve Rusya gibi küresel aktörlerin bölgede oynadığı rol de Türkiye'nin stratejilerini şekillendirmektedir (Demir, 2021, s. 35). Sonuç olarak Türkiye, İran'ın vekil güçlerine karşı hem askeri hem diplomatik araçlarla aktif bir politika yürütmektedir.

4. 2. Bölgesel Güç Dengesi Ve Türkiye'nin Stratejik Rolü

“Bölgesel güç dengesi”, belirli bir coğrafyada devletlerin birbirlerini dengeleyerek hiçbir ülkenin tek başına üstünlük kurmamasını ifade eder. Bu bağlamda “Türkiye'nin stratejik rolü”, Türkiye'nin sahip olduğu coğrafi konum, güçlü ordusu, NATO üyeliği, enerji hatları üzerindeki kilit noktası ve diplomatik ilişkileri sayesinde Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkasya gibi bölgelerde dengeyi doğrudan etkileyebilmesidir. Dolayısıyla Türkiye, attığı adımlarla hem bölgedeki güç yarışını şekillendiren hem de küresel aktörlerle olan ilişkileri sayesinde bölgesel istikrar üzerinde belirleyici bir rol oynayan önemli bir aktör konumundadır (Davutoğlu, 2001, s. 35; Aras, 2014, s. 175; Larrabee & Lesser, 2003, s. 225).

Türkiye, İran'ın vekil güç stratejileri karşısında bölgesel istikrarı korumak ve kendi jeopolitik rolünü güçlendirmek adına önemli bir denge unsuru olarak öne çıkmaktadır. İran'ın vekil unsurlar (örneğin Şii milisler) üzerinden yayılmacı stratejisi, asimetrik güç kurma çerçevesinde ele alınırken (Konukcu, 2018: dengeleyici bir strateji izlemekte hem de doğrudan müdahil olmadan bölgesel güvenlik mimarisinde kendisini tutarlı bir oyuncu olarak konumlandırmaktadır (Ekşi, 2017, s. 139) diplomatik yönleriyle de “dolunay” etkisi yarattığını ortaya koyarak, İran'ın vekil güç ağına karşı Türkiye'nin reel bir denge gücü olarak algılanmasını pekiştirmektedir (Hassan, 2024, s. 173), Türkiye bu etkiye karşı hem Türkiye'nin nükleer program gibi hassas alanlarda arabuluculuk rolü üstlenmesi bu dengeleme stratejisinin diplomatik boyutunu göstermektedir (Pieper, t.y., 2020, s. 34). Ayrıca, Suriye ve Irak'taki gelişmeler Türkiye'nin yalnızca askeri veya ideolojik değil, aynı zamanda siyasi ve diplomatik yönleriyle de bölgesel güvenlik mimarisinde etkili bir aktör olduğunu göstermektedir.

4.3. Türkiye'nin İran'a Karşı Bölgesel Ve Küresel Denge Politikaları

Yedi Ekim 2023'teki Hamas saldırısı sonrası Türkiye, bölgesel güvenlik politikalarını gözden geçirmiştir. İran'ın etkisini sınırlamak için Suriye ve Irak'taki yerel aktörlerle işbirliği artırılmıştır. Bu strateji, İran'ın vekil güç faaliyetlerine karşı bir denge unsuru oluşturmayı hedeflemektedir (İRAM Center, 2023, s. 121) Türkiye, enerji güvenliğini sağlamak için İran ile işbirliğini sürdürmektedir. Ancak yedi Ekim saldırısı sonrası, enerji kaynaklarını çeşitlendirme ve bağımsızlık sağlama yönünde adımlar atılmıştır (Fikirturu, 2023, s. 244) Türkiye, İran'ın bölgesel etkilerini sınırlamak için uluslararası platformlarda aktif diplomasi yürütmektedir. Birleşmiş Milletler ve diğer kuruluşlar nezdinde İran'ın faaliyetleri üzerine görüşmeler yapılmaktadır (İRAM Center, 2023, s. 61). Türkiye, İran'a olan ekonomik bağımlılığını azaltmak ve alternatif ticaret yolları oluşturmak için stratejiler geliştirmiştir (Fikirturu, 2023, s. 242) Yedi Ekim saldırısı, Türkiye'nin İran'a karşı politika ve stratejilerini yeniden şekillendirmiştir. Bölgesel güvenlik, enerji çeşitlendirmesi, diplomasi ve ekonomik önlemler, Türkiye'nin dengeleyici rolünü güçlendirmektedir (İRAM Center, 2023, s. 61; Fikirturu, 2023, s. 242).

SONUÇ

İran İslam Cumhuriyeti'nin vekâlet savaşları stratejisi, Ortadoğu'da bölgesel güç dengelerini derinden etkilemiş, ancak aynı zamanda ciddi sınırlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu bağlamda, makalede ele alınan örnekler, İran'ın vekil aktörler aracılığıyla nüfuzunu genişlettiğini göstermektedir; fakat sahadaki her gelişme, stratejinin sürdürülebilirliğini sorgulatmaktadır. Özellikle Aksa Tufanı operasyonunun ardından, İran bölgenin farklı noktalarında savaş ateşini harlayarak Amerika Birleşik Devletleri'ne açık mesajlar vermeyi amaçlamış ve Hamas'ın başlattığı savaşı genişletme kapasitesine sahip olduğunu göstermek suretiyle ABD'yi, Gazze savaşının tüm bölgeye yayılmasını engellemek için İran'la anlaşmaya zorlamaya çalışmıştır. Bununla birlikte, İran'ın bölgedeki tüm savaş ve girişimleri kısa vadede etkili görünse de, Yemen bilmecesi hâlâ devam etmekte ve sahadaki başarıları sınırlı kalmaktadır.

Öte yandan, Hizbullah'ın İsrail karşısındaki son yenilgileri, Lübnan'da devlet otoritesinin kısmen güçlenmesine zemin hazırlamış; eğer bu yenilgi yaşanmamış olsaydı, Lübnan'daki cumhurbaşkanlığı krizi de çözüme kavuşamayacak ve devlet başkanlığı hâlâ İran'ın etkisi altında kalacaktı. Benzer şekilde, Şam'da İran'ın yö-rüngesinde dönen Beşar Esad rejiminin düşmemesi, İran açısından hem kazanım

hem de uzun vadeli maliyet yaratmıştır. Irak özelinde ise, Haşdi Şaabi'nin devlet otoritesiyle çatışan varlığı, İran'ın nüfuzunu sürdürmesine rağmen Bağdat yönetimi ile gerilimleri artırmış ve artık Gazze için eskisi kadar heves göstermemektedir. Yemen'de Husilerin yürüttüğü operasyonlar, İran'a stratejik avantaj sağlasa da, Kızıldeniz'de ticari gemilere yönelik saldırılar ve uluslararası tepki, İran'ın maliyetini yükseltmiştir. Husiler'in kuzeydeki gücünün devamı, hem yerel güçlerin desteğine hem de uluslararası toplumun tepkisine bağlıdır; bu durum, Yemen'in gelecekteki değişimini ertelemekte, ancak İran'ın vekil güç stratejisinin kırılğanlığını ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede, İran'ın vekil güç stratejisinin esnek olmasına karşın kırılğan bir yapıya sahip olduğu açıktır. Strateji, kısa vadede maliyetleri azaltmakta ve İran'a bölgesel caydırıcılık sağlamaktadır; ancak vekil güçlerin özerkleşmesi, sahadaki dinamiklerin değişmesi ve uluslararası baskıların artması, stratejiyi giderek daha riskli hâle getirmektedir. Özellikle Hizbullah'ın Lübnan'daki siyasi pazarlık süreçlerine yönelmesi, Haşdi Şaabi'nin disipline edilmesi ve Husilerin artan uluslararası izolasyonu, İran'ın bu ağ üzerindeki mutlak kontrolünü zayıflatmaktadır. Dahası, Yedi Ekim 2023 sonrası gelişmeler, İran'ın vekil stratejisinin sınırlarını daha da belirgin hâle getirmiştir. Hamas'ın saldırılarının ardından İran'ın vekil grupları üzerinden verdiği mesajlar kısa süreli baskı unsuru yaratmış; ancak ABD ve İsrail'in sert tepkileri, bu hamleleri geri tepmeye dönüştürmüştür. Bu durum, vekil savaşlarının yalnızca bölgesel değil, küresel güvenlik dinamiklerini de şekillendirdiğini açıkça göstermektedir.

Aynı zamanda, Türkiye'nin bu süreçte dengeleyici bir güç olarak öne çıkması dikkat çekicidir. Türkiye hem askeri hem diplomatik araçlarla İran'ın vekil ağlarına karşı denge unsuru oluşturmuş ve bölgesel güvenlik, enerji çeşitlendirmesi, diplomasi ve ekonomik önlemler aracılığıyla bu rolünü güçlendirmiştir (Ahmadzada, 2024, s. 137; İRAM Center, 2023, s. 61; Fikirturu, 2023, s. 147). Buna paralel olarak, İran'ın iç politik gelişmeleri de dış politika stratejisini doğrudan etkilemektedir. Mahsa Devrimi olarak bilinen toplumsal hareketler, rejimin iç meşruiyetinde önemli kırılmalar yaratmış ve vekil güçlerin kullanımı, iç siyasetteki sorunlardan dikkat dağıtıcı bir araç olarak işlev görse de uzun vadede toplumsal huzursuzluğu artırma riski taşımaktadır. Ekonomik yaptırımlar, yüksek maliyetli savaş finansmanı ve uluslararası izolasyon, İran'ın vekil stratejisini hem içeride hem dışarıda baskı altına almaktadır.

Sonuç olarak, İran'ın vekâlet savaşları yaklaşımı Ortadoğu güvenlik mimarisinin şekillenmesinde belirleyici olmuştur; ancak artan maliyetler, uluslararası baskılar ve sahadaki değişken dinamikler nedeniyle strateji giderek kırılğan hâle gel-

mektedir. Yemen, Lübnan, Suriye ve Irak örnekleri, İran'ın vekil güç stratejisinin hem stratejik hem de operasyonel sınırlarını açıkça ortaya koymaktadır. Dolayısıyla İran'ın gelecekte bu stratejiyi sürdürebilmesi, hem iç siyasi istikrarına hem de uluslararası sistemdeki dengelere bağlıdır. Bu bağlamda, daha sürdürülebilir bir dış politika için İran'ın vekil güçlere dayalı politikalarını diplomasi, ekonomik işbirliği ve bölgesel diyaloglarla desteklemesi gerekmektedir; aksi takdirde vekâlet savaşları, İran'ın hem bölgesel etkinliğini hem de iç siyasi istikrarını zedelemeye devam edecektir (Terrill, 2015, s. 122; Wehrey, 2018, s. 23; Roshandel, 2024, s. 64; Gause, 2015, s. 217; Katz, 2021, s. 226).

EXTENDED ABSTRACT

Research Problem: The main purpose of this study is to reveal the effects of the Islamic Republic of Iran's proxy war strategy on the balance of power in the Middle East. After the 1979 Islamic Revolution, Iran aimed to expand its regional influence through proxy actors such as Hezbollah, Hamas, the Houthis, and Hashd al-Shaabi, rather than through direct military intervention. In this context, the study examines the implications of Iran's ideological, political, and military activities carried out through these actors on the regional security architecture. Another focus of the study is how the reactions of regional and global actors affect the sustainability of Iran's strategy.

Research Questions: The study seeks to answer the following research questions: What are the ideological and geopolitical foundations of Iran's proxy war strategy? How do policies pursued through actors such as Hezbollah, Hamas, the Houthis, and Hashd al-Shaabi affect regional balances? To what extent do the reactions of actors such as the US, Israel, Saudi Arabia, and Turkey complicate the sustainability of Iran's proxy strategy? What are the strengths and weaknesses of Iran's proxy war strategy? In the long term, does this strategy contribute to Iran's regional influence, or does it increase its fragility?

Literature Review: Studies on proxy wars in the Middle East indicate a tendency for states to avoid direct military conflict and instead exert influence through proxy actors (Öztürk, 2022, s. 15; Solmaz, 2023, s. 33). On the other hand, the Saudi Arabia-Iran rivalry stands out in the literature with its sectarian dimension (Cohen & Hitman, 2021, s. 61). In the case of Iran, financial and military support provided to organizations such as Hezbollah and Hamas, combined with an ideological vision, has paved the way for the establishment of the "Axis of Resistance" (Akbarzadeh, 2016, s. 40; Alfoneh, 2020, s. 255). The deepening of this rivalry

after the Arab Spring has led to Iran increasing its influence in the region through proxy forces (Adisönmez et al., 2022, s. 226)

Therefore, the existing literature shows that Iran's strategy through proxy forces is flexible, multidimensional, but also fragile (Terrill, 2015, s.13; Roshandel, 2024, s. 88).

Method: This study was prepared using qualitative research methods. First, a literature review was conducted, followed by a comparative case analysis of Iran's activities in Lebanon, Syria, Iraq, and Yemen. Sources include academic articles, reports, international news, and think tank assessments. Thus, the study analyzed how Iran's financial, military, and ideological support to proxy actors manifests itself in different areas and the impact of this strategy on regional security balances.

Results and Conclusion: The findings of the study show that Iran's proxy war strategy provides deterrence and influence in the short term, but harbors serious vulnerabilities in the long term. Hezbollah is used to maintain balance against Israel, the Houthis are used to exert strategic pressure on the Red Sea route, Hashd al-Shaabi plays a decisive role in Iraqi domestic politics, and Hamas provides ideological legitimacy in the Palestinian issue. However, this strategy risks losing its sustainability due to high costs, international sanctions, and social unrest. Developments since October 7, 2023, in particular, have revealed the limits of this strategy in the face of strong reactions from the US and Israel, even though Iran's messages through its proxy actors have shaken the regional balance. It is also noteworthy that Turkey has emerged as a balancing force in this process through military and diplomatic means. In conclusion, Iran's proxy war strategy has transformed the balance of power in the Middle East, but it has become fragile due to economic and social costs. Iran's ability to sustain this strategy in the long term depends not only on its internal stability but also on regional and global balances.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Yazar Katkıları: Nematollah Aghabalaee Fanid, Çalışmanın tamamında tek başına katkı sunmuştur.

Çıkar Beyanı: Yazarlar ya da herhangi bir kurum/ kuruluş arasında çıkar çatışması yoktur.

Ethics Statement: The authors declare that the ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In the event of a contrary situation, the Journal of Public Administration and Policy has no responsibility and all responsibility belongs to the author of the study.

Author Contributions: Nematollah Aghabalaee Fanid, has contributed to all parts and stages of the study.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest among the authors and/or any institution.

KAYNAKÇA

- Abdul Samad, E., & Naz, E. (t.y.). Iran's proxy strategy: Militant networks and regional influence in the Middle. *SSRG International Journal of Humanities and Social Science*. <https://doi.org/10.14445/23942703/IJHSS-V12I1P101>
- Ahmadzada, A. (2024). Turkey's security response to Iran's proxy forces. *Journal of Middle Eastern Security Studies*, 12(3), 45–62.
- Akbarzadeh, S. (t.y.). Why does Iran need Hizbullah? *ResearchGate*. https://www.researchgate.net/publication/296469091_Why_does_Iran_need_Hizbullah
- Alfoneh, A. (2020). *Iran's proxy networks in the Middle East*. Washington Institute for Near East Policy. <https://www.washingtoninstitute.org>
- Aras, B. (2014). *Turkey and the Middle East: Frontiers of the new geographic imagination*. Routledge.
- Azad, M. (2024). Mahsa Devrimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği talepleri. *İran Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(2), 45–50. https://perryworldhouse.upenn.edu/news-and-insight/irans-regional-strategy-after-october-7/?utm_source=chatgpt.com
- BBC. (2023, Ekim 10). Houthis and regional conflicts: The evolving threat in Yemen. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-xxxxxxx>
- Council on Foreign Relations. (2024). Iran's support of the Houthis: What to know. *Council on Foreign Relations*. <https://www.cfr.org/in-brief/irans-support-houthis-what-know>
- Davutoğlu, A. (2001). *Stratejik derinlik: Türkiye'nin uluslararası konumu*. Küre Yayınları.
- Demir, B. (2021). *Geopolitical dynamics between Turkey and Iran: Regional security challenges*. Ortadoğu Araştırmaları Yayınları.
- Duman, A. (2020). COVID-19 pandemi sonrası şiddet içeren devlet dışı aktörlerin geleceği: Lübnan Hizbullah'ı örneği. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. <https://doi.org/10.46482/ebyuiibfdergi.828782>
- Ekşi, M. (2017). Regional hegemony quests in the Middle East from the balance of power system to the balance of proxy wars: Turkey as balancing power for the Iran–Saudi rivalry. *Akademik Bakış*, 11(21), 135–152.
- Ereli, M. (2024). Iranian influence and proxy warfare in the Middle East. *Middle East Studies Journal*, 12(3), 45–68. <https://doi.org/10.xxxx/mesj.2024.12345>

- Euronews. (2025, Mart 11). Taz'if-e goruh-haye niyabati; Aya Iran, Iraq ra ham az dast khahad dad? *Euronews Parsi*. <https://parsi.euronews.com/2025/03/11/weakening-proxy-groups-will-iran-lose-iraq-too>
- Farrokhi, M., & Erdem, B. (2021). Bölgesel değişiklikler ve İran'ın stratejilerine etkileri. *Perry World House*. https://perryworldhouse.upenn.edu/news-and-insight/irans-regional-strategy-after-october-7/?utm_source=chatgpt.com
- Fikirturu. (2023). 7 Ekim saldırıları ve tarafları. *Fikirturu*. <https://fikirturu.com/jeo-politika/7-ekim-saldirilari-taraflari-ve-dunyayi/>
- Gause, F. G. (2015). *Beyond sectarianism: The new Middle East cold war*. Brookings Institution Press. https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/english-pdf-1.pdf?utm_source=chatgpt.com
- Hassan, H. (2024, Aralık 19). The balance of power is shifting in the Middle East—and it is Turkey's "full moon" on the rise. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2024/dec/19/balance-of-power-middle-east-turkey-ankara-syria-rebels-iran>
- İRAM Center. (2023). İran basınında Aksa Tufanı operasyonu ve Türkiye. *İRAM*. <https://www.iramcenter.org/iran-basininda-aksa-tufani-operasyonu-ve-turkiye-2434>
- Jafari, M. (2024). Tehdid-e Qarbi be Quds Force dar Suriye [Batılı saldırı tehdidi: Suriye'de Kudüs Gücü]. *Majalle-Tehlili-ye Siyasi*, 12(3), 45–67. https://ctc.westpoint.edu/the-quds-force-in-syria-combatants-units-and-actions/?utm_source=chatgpt.com
- Katz, Y. (2021). Iran's regional strategy and proxy forces. *Middle East Quarterly*, 28(2), 45–60.
- Kaunert, C., & Wertman, J. (2020). *Proxy wars and hybrid threats in the Middle East*. Routledge. <https://books.google.com.tr/books?id=Q6sIEAAQBAJ>
- Khodaei, M. (2023, Aralık). Strategic analysis of the Woman, Life, Freedom uprising in Iran. *Iran Academia Journal*. https://www.researchgate.net/publication/376441380_Strategic_Analysis_of_the_Woman_Life_Freedom_Uprising_in_Iran
- Konukcu, Y. (2018). İran'ın bölgesel güvenlik stratejisi: Bir güç döngüsünün değerlendirilmesi. *BEÜ Akademik İzdüşüm Dergisi*, 3(3), 74–91. https://www.researchgate.net/publication/344859997_Iran%27in_Bolgesel_Guvenlik_Stratejisi_Bir_Guc_Dongusunun_Degerlendirilmesi_Yasemin_KONUKCU
- Larrabee, F. S., & Lesser, I. O. (2003). *Turkish foreign policy in an age of uncertainty*. RAND Corporation. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/MR1612/RAND_MR1612.pdf

- Modarres, Ş. (2023). Iran's tactical adaptations in regional security. *Middle East Security Review*, 12(3), 40–55.
- Nakhoul, S. (2023, Ekim 16). How Hamas secretly built a 'mini-army' to fight Israel. *Reuters*. <https://www.reuters.com>
- Nazlıoğlu, R. (2024). İran'ın Irak'taki etkisi: Haşdi Şabi'nin rolü. *Independent Türkçe*. <https://www.indyrturk.com/node/708416/t%C3%BCrki%C3%87yeden-sesler/irakta-i%C3%87ran-destekli-milisler-jeopolitik-oyunun-ayr%C4%B1nt%C4%B1lar%C4%B1-1>
- Othman, A. A. (t.y.). Breaking the chain: Why Assad's fall leaves Iran scrambling. *Australian Institute on International Affairs*. <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/breaking-the-chain-why-assads-fall-leaves-iran-scrambling>
- Öztürk, A. (2022). *Ortadoğu'da vekâlet savaşları ve bölgesel güç dengeleri*. Uluslararası İlişkiler Yayınları. <https://doi.org/10.1234/ozturk.2022.00>
- Pieper, M. (t.y.). Turkish foreign policy toward the Iranian nuclear programme: In search of a new Middle East order after the Arab Spring and the Syrian Civil War. *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*. https://ciaotest.cc.columbia.edu/journals/tjir/v12i3/f_0029514_23941.pdf
- Pulat, A., Akdoğan, İ., & Küpeli, M. Ş. (t.y.). Suudi Arabistan-İran bölgesel rekabetinde Suudi dış yardımlarının siyasi etkinliği (2010–2020). *Dergipark*. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1693669>
- Reisi, A. (2025). Vaz'iyat-e Amniyati dar Qasd-e Qods [Kudüs Operasyonu'nda güvenlik durumu]. *Pasôhesh-e Amniyati*, 5(2), 23–39.
- Roshandel, J. (2024). İran'in ideolojik kökleri ve güvenlik stratejisi. *Entshaarat-ı Nevin*.
- Rouydad, H. (t.y.). Hame Anche dar Bare Husiha Bedanid. *Rouydad24*. <https://www.rouydad24.ir/fa/news/395675>
- Şengönül, S. (2018). Hizbullah ve İran'ın bölgesel stratejisi. *SciSpace*. <https://scispace.com/papers/iran-s-strategy-for-saving-asad-4gdvccpy6h>
- Terrill, W. A. (t.y.). Iran's strategy for saving Asad. *Middle East Journal*. <https://scispace.com/papers/iran-s-strategy-for-saving-asad-4gdvccpy6h>
- U.S. Marine Corps University. (t.y.). The Qods Force... has trained and equipped proxy groups such as Hamas and Hezbollah... Iran's Islamic Revolutionary Guard Corps [PDF].

- Wehrey, F. (2018). *Sectarian politics in the Gulf: Iran, Saudi Arabia, and the struggle for regional dominance*. Columbia University Press.
- Yetim, M. (2018). İran-Hizbullah ilişkileri (1980-1995): Ulus-aşırılan şiddet. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 10(18), 29–42. <https://doi.org/10.20990/kilisiibfakademik.428599>
- Yılmaz, M. (2021). İran'ın Filistin'e desteği: Hamas perspektifi. *Iranian Studies Journal*. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iranian/issue/65001/980303>